

Súd: Najvyšší správny súd Slovenskej republiky
Spisová značka: 7Ssk/77/2022
Identifikačné číslo spisu: 4020200595
Dátum vydania rozhodnutia: 27. júna 2023
Meno a priezvisko: Mgr. Michal Novotný
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSSR:2023:4020200595.1

ROZSUDOK

Najvyšší správny súd Slovenskej republiky v senáte zloženom zo sudcov: Michal Novotný (sudca spravodajca) ako predseda senátu a JUDr. Zdenka Reisenauerová a JUDr. Jana Martinčeková ako členky senátu vo veci žalobkyne: O. B., Z.. XX. P. XXXX, Č. XXX, proti žalovanej: Sociálna poisťovňa, ústredie, Ul. 29. augusta 8 a 10, Bratislava, o preskúmanie rozhodnutia z 2. novembra 2020, o kasačnej sťažnosti žalovanej proti rozsudku Krajského súdu v Nitre č. k. 23 Sa 104/2020-44 z 27. septembra 2021 takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Nitre č. k. 23 Sa 104/2020-44 z 27. septembra 2021 sa zrušuje a vec sa vracia Správnemu súdu v Bratislave na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

I.

Administratívne konanie a konanie pred správnym súdom

1. Žalobkyňa bola od 23. augusta 1986 manželkou M. B., Z.. XX. T. XXXX, A. I. XX. F. XXXX. Ten bol v rokoch 1979 až 1982 učňom, potom až do 30. novembra 1988 bol v pomere k jednotnému roľníckemu družstvu, kde medzi 29. marcom 1983 a 28. marcom 1985 vykonal aj základnú vojenskú službu. Od 1. októbra 1988 sa stal príslušníkom Zboru nápravnej výchovy, resp. neskôr Zboru väzenskej a justičnej stráže, odkiaľ bol uvoľnený k 31. decembru 2011. Generálne riaditeľstvo zboru mu rozhodnutím z 24. januára 2012 priznalo výsluhový dôchodok so zohľadnením celej doby služby, ako aj doby základnej vojenskej služby. Po smrti manžela generálne riaditeľstvo rozhodnutím z 15. mája 2020 priznalo žalobkyni vdovský výsluhový dôchodok v sume 456,90 €.

2. Žalovaná ešte v roku 2008 priznala žalobkyni invalidný dôchodok, ktorý jej v roku 2011 znížila kvôli zníženiu miery poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť. Dňa 15. júna 2020 žalobkyňa uplatnila u žalovanej nárok na výplatu vdovského dôchodku v dôsledku smrti manžela, žalovaná však zamietla jej žiadosť rozhodnutím z 30. júla 2020. Zdôraznila, že žalobkyňa nespĺnila podmienky § 74 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, pretože jej manžel v čase smrti nepoberal starobný ani invalidný dôchodok a nezomrel ani kvôli pracovnému úrazu alebo chorobe z povolania. Ku dňu smrti získal len 7 rokov a 32 dní dôchodkového poistenia, takže nespĺnil

ani podmienky nároku na starobný dôchodok, ani nezískal potrebných 15 rokov pre vznik nároku na invalidný dôchodok v zmysle § 72 ods. 1 písm. g) zákona č. 461/2003 Z. z.

3. Žalobkyňa sa proti tomuto rozhodnutiu odvolala a žiadala, aby sa zohľadnilo aj obdobie, kedy jej manžel bol v služobnom pomere príslušníka zboru väzenskej a justičnej stráže. Generálny riaditeľ žalovanej však tu preskúmaným rozhodnutím z 2. novembra 2020 jej odvolanie zamietol. Odkázal na § 60 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z., podľa ktorého doba tohto služobného pomeru môže byť obdobím dôchodkového poistenia, len ak nezaložila nárok na výsluhový dôchodok. Manžel žalobkyne však takýto dôchodok poberal, takže dobu jeho služby nebolo možné zohľadniť ako obdobie dôchodkového poistenia.

4. Správny súd tu napadnutým rozsudkom č. k. 23 Sa 104/2020-44 zrušil obe tieto rozhodnutia podľa § 191 ods. 1 písm. c) SSP. Zdôraznil, že ustanovenie § 1 ods. 3 zákona č. 461/2003 Z. z. nevylučuje zo systému sociálneho poistenia ani príslušníkov ozbrojených zborov. Preto nebráni ani tomu, aby sa doba ich služby považovala za obdobie dôchodkového poistenia, a táto doba je vylúčená len pri určení výšky invalidného dôchodku. Žalovaná sa podľa správneho súdu nevyrovnala s tým, že manželovi žalobkyne bol priznaný výsluhový dôchodok. Podľa neho mala žalovaná na určenie, či manžel žalobkyne ku dňu smrti získal potrebných 15 rokov dôchodkového poistenia, zohľadniť aj dobu služby, pretože inak by sa doba poistenia získaná vo všeobecnom systéme „stratila“ a nebola by zohľadnená v žiadnom systéme. Žalovaná mala v ďalšom konaní postupovať v súlade s čl. 33 Dohovoru (č. 128) o invalidných, starobných a pozostalostných dávkach (oznámenie č. 416/1991 Zb.).

II.

Kasačná sťažnosť a vyjadrenie k nej

5. Včas podanou kasačnou sťažnosťou sa žalovaná domáha zrušenia tohto rozsudku a vrátenia veci na ďalšie konanie. Zotrvala na názore, že dobu služby manžela žalobkyne nemožno duplicitne hodnotiť v systéme sociálneho poistenia, pretože bola už raz zhodnotená pre nárok na výsluhový dôchodok. Ustanovenie čl. 33 ods. 2 Dohovoru č. 128 možno použiť len v prípade nárokov na starobné dôchodky, ktoré sú upravené v časti III tohto Dohovoru, pretože len túto časť bývalá Československá socialistická republika ratifikovala. Naopak, časť II, ktorá upravuje invalidné dávky, nebola predmetom ratifikácie. Rovnaké závery vyplývajú aj z nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 16/2017. Na základe toho tak žalovaná nemôže zohľadniť dobu služby, ktorá sa manželovi žalobkyne zohľadnila na účely výsluhového dôchodku.

6. Žalobkyňa navrhla zamietnuť kasačnú sťažnosť. Namietla, že nebola podaná v zákonnej lehote a nebolo k nej pripojené poverenie na jej podanie. Zopakovala, že postup žalovanej je diskriminačný, lebo jej manžel si riadne platil poistné za obdobie služby v zbere. Ak by bol počas tohto obdobia v civilnom zamestnaní, patril by jej vdovský dôchodok. Takto služba v zbere „prepadá“ v prospech žalovanej. Tieto názory nemôže odobriť ani žiadna judikatúra, pretože je v rozpore s elementárnou logikou.

III.

Posúdenie veci kasačným súdom

7. Najvyšší správny súd Slovenskej republiky ako súd kasačný (§ 438 ods. 2 SSP) preskúmal napadnutý rozsudok v celom rozsahu (§ 453 ods. 1 SSP) a predchádzajúce konanie pred správnym súdom bez nariadenia pojednávania (§ 455 SSP) v medziach uplatnených kasačných bodov (§ 453 ods. 2 SSP).

8. Vzhľadom na námietky žalobkyne sa treba najskôr zaoberať procesnými podmienkami kasačnej sťažnosti. Podľa § 443 ods. 1 SSP sa kasačná sťažnosť podáva do jedného mesiaca od doručenia rozhodnutia oprávnenému subjektu. Napadnutý rozsudok bol žalovanej doručený ako elektronický úradný dokument 18. novembra 2021 (doručenka č. l. 54). Jednomesačná lehota tak podľa § 69 ods. 4 v spojení s § 69 ods. 5 SSP uplynula v pondelok 20. decembra 2021. Kasačná sťažnosť žalovanej bola správnemu súdu doručená už 16. decembra 2021 (potvrdenie č. l. 62), teda včas. Podľa § 40 ods. 1 SSP za orgán verejnej správy koná jeho vedúci alebo iná osoba oprávnená podľa vnútorných predpisov. Podľa § 179 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z. ústredie vystupuje v mene Sociálnej poisťovne vo všetkých veciach patriacich do jeho pôsobnosti v konaní pred súdmi; za ústredie koná generálny riaditeľ alebo ním poverený zamestnanec (§ 126 ods. 2 cit. zák.). Kasačná sťažnosť v prerokovanej veci je podpísaná riaditeľkou sekcia odvolacích konaní, právnej služby a legislatívy ústredia žalovanej, o ktorej je kasačnému súdu z úradnej činnosti (§ 122 SSP) známe, že je poverená konať za ústredie v správnych sporoch. Rovnako je kasačnému súdu známe, že má vysokoškolské právnické vzdelanie v

zmysle § 449 ods. 2 písm. a) v spojení s § 489 SSP. Ustanovenie § 445 ani 449 SSP nevyžadujú, aby sa ku každej kasačnej sťažnosti prikladalo poverenie pre konajúceho zamestnanca a doklad o jeho vzdelaní, ak o nich kasačný súd vie z úradnej činnosti. Vzhľadom na to nie sú dané žalobkyňou tvrdené dôvody odmietnutia kasačnej sťažnosti.

9. Predmetom konania je nárok žalobkyne ako vdovy na vdovský dôchodok po jej zomrelom manželovi. Podľa § 74 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. má vdova nárok na vdovský dôchodok po manželovi, ktorý a) ku dňu smrti bol poberateľom starobného dôchodku, invalidného dôchodku alebo mal nárok na predčasný starobný dôchodok, b) ku dňu smrti splnil podmienky nároku na starobný dôchodok alebo získal počet rokov dôchodkového poistenia na nárok na invalidný dôchodok, alebo c) zomrel v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania. Podľa § 65 ods. 1 a 2 a § 67 ods. 1 písm. b) cit. zák. je podmienkou nároku na starobný dôchodok a predčasný dôchodok dosiahnutie dôchodkového veku, čo v prípade muža narodeného v roku 1964 znamenalo 63 rokov a 8 mesiacov (príloha č. 4), resp. najviac dva roky do dôchodkového veku. Podmienky pre zníženie tohto veku na 55 rokov alebo menej podľa § 274 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. v spojení s § 21 ods. 1 alebo § 132 ods. 1 písm. a) zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení ako dôsledok zamestnania v I. alebo II. pracovnej kategórii (kategórii funkcií) zo zisteného skutkového stavu nevyplývajú. Podľa § 72 ods. 1 písm. g) zákona č. 461/2003 Z. z. je podmienkou nároku na invalidný dôchodok (poistenca vo veku nad 45 rokov) okrem iného získanie aspoň 15 rokov dôchodkového poistenia. V prerokúvanej veci zo zisteného skutkového stavu vyplýva, že manžel žalobkyne ku dňu smrti nepoberal starobný dôchodok ani invalidný dôchodok a nezomrel v dôsledku pracovného úrazu ani choroby z povolania a dosiahol len vek nedovŕšených 56 rokov. Jej nárok na vdovský dôchodok by podľa citovaných ustanovení mohol vzniknúť len tak, že by jej manžel v čase smrti získal aspoň 15 rokov dôchodkového poistenia potrebných v zmysle cit. § 72 ods. 1 písm. g) cit. zák. Tým je jednak obdobie povinného alebo dobrovoľného dôchodkového poistenia podľa § 60 ods. 1 cit. zák., jednak doba zamestnania a náhradná doba podľa predpisov účinných do 31. decembra 2004 v zmysle § 255 ods. 1 cit. zák. Zo zisteného skutkového stavu vyplýva, že takéhoto obdobia manžel žalobkyne získal len 7 rokov a 32 dní, teda menej ako 15 rokov.

10. Podľa § 60 ods. 2 a § 255 ods. 5 zákona č. 461/2003 Z. z. je však obdobím dôchodkového poistenia aj obdobie výkonu služby policajta v zmysle § 1 ods. 2 zákona č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov v znení účinnom do 30. júna 2023 (teda aj príslušníka zboru väzenskej a justičnej stráže), ak toto obdobie policajt nezískal v rozsahu zakladajúcom nárok na výsluhový dôchodok. Z citovaných ustanovení tak vyplýva, že pri posudzovaní nárokov na dávky zo sociálneho poistenia sa zásadne neprihliada na tieto doby služby, ak už boli zohľadnené pre nárok na dávky výsluhového zabezpečenia. Správny súd mal v zásade pravdu, že judikatúra Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (porov. rozsudky sp. zn. 9 So 138/2011, judikát R 83/2013, sp. zn. 9 So 139/2012, judikát R 48/2015, a ďalšie nadväzujúce rozhodnutia) pri posudzovaní nároku na starobný dôchodok za obdobie dôchodkového poistenia považovala aj takúto dobu služby policajta. Žalovaná mala podľa tejto judikatúry vypočítať tzv. teoretickú výšku dôchodku podľa § 66 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. aj so zohľadnením období služby, ktoré by inak podľa § 255 ods. 5 a § 60 ods. 2 cit. zák. nemali byť vôbec zohľadnené. Z tejto teoretickej sumy mala potom žalovaná vypočítať (pomernú) časť starobného dôchodku, ktorá pripadá na obdobie sociálneho poistenia s vylúčením dôb služby podľa § 60 ods. 2 a § 255 ods. 5 zákona č. 461/2003 Z. z. Tieto závery najvyšší súd opieral o správny súdom citované ustanovenie čl. 33 ods. 2 Dohovoru č. 128, podľa ktorého ak má alebo by mala inak chránená osoba nárok na dávku ustanovenú v tomto Dohovore a ak dostáva inú peňažnú dávku sociálneho zabezpečenia za tú istú sociálnu udalosť, môžu sa dávky podľa tohto Dohovoru krátiť alebo zastaviť za určených podmienok a v určenom rozsahu za podmienky, že časť dávok, ktorá sa kráti alebo je zastavená, nepresahuje druhú dávku. Tento rozmer aplikácie čl. 33 ods. 2 Dohovoru č. 128 vo svojej judikatúre uznal aj ústavný súd (porov. uznesenie sp. zn. II. ÚS 389/2017). Rovnako rozhodovacia prax tunajšieho súdu prevzala tieto závery (porov. rozsudky sp. zn. 9 Sk 27/2020, 7 Sk 36/2020 alebo 7 Sk 33/2020).

11. V tu prerokúvanej veci však žalobkyňa neuplatňuje nárok na starobný dôchodok, ale nárok na vdovský dôchodok ako pozostalá vdova po svojom manželovi. Ustanovenie čl. 2 cit. Dohovoru č. 128 zaväzuje každý členský štát bezvýnimčne vykonávať časti I a VII, ďalej mu dovoľuje voľbu niektorej z častí II, III a IV, ale časti V a VI ho zaväzuje vykonávať s ohľadom na to, ktorú spomedzi častí II, III a IV si zvolil. Predmetom úpravy časti II sú invalidné dôchodky, časti III sú starobné dôchodky a časti

IV sú pozostalostné dôchodky. Ako vyplýva z oznámenia Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 416/1991 Zb., Československá socialistická republika prijala záväzky z uvedeného Dohovoru, len pokiaľ ide o jeho časť III. Inak povedané, Československá socialistická republika neprijala a Slovenská republika tak ako nástupnícky štát nevstúpila do záväzkov vyplývajúcich z časti II ani IV uvedeného Dohovoru, teda záväzkov týkajúcich sa invalidných alebo pozostalostných dôchodkov. Aj ustanovenie čl. 33, ktoré je súčasťou časti VI, Slovenská republika podľa citovaného čl. 2 Dohovoru č. 128 vykonáva len v rozsahu, v akom vykonáva časť III tohto Dohovoru. Z uvedeného teda vyplýva, že čl. 33 Dohovoru nie je v Slovenskej republike použiteľný, pokiaľ ide o nárok na pozostalostné dávky (medzi nimi vdovský dôchodok), ani pokiaľ ide o nárok na invalidné dávky. V dôsledku toho tak nemôže byť použiteľná ani judikatúra najvyššieho súdu k starobným dôchodkom, ktorá sa zakladá na tomto ustanovení.

12. Neobstojí ani argumentácia žalobkyne o diskriminácii či už jej alebo jej zosnulého manžela. Ako totiž žalovaná správne upozornila v kasačnej sťažnosti, uvedenou problematikou sa zaoberal aj ústavný súd vo svojom náleze sp. zn. PL. ÚS 16/2017, ktorým nevyhovel návrhu najvyššieho súdu na vyslovenie nesúladu práve § 60 ods. 2 a § 255 ods. 5 zákona č. 461/2003 Z. z. s ústavou. Ústavný súd zdôraznil, že možnosť vzniku nároku na invalidný dôchodok zo systému „všeobecného“ sociálneho poistenia osobám, ktoré boli účastníkmi systému sociálneho zabezpečenia policajtov a vojakov, môže fakticky/reálne nastať až po tom, ako policajt alebo vojak ukončil svoj služobný pomer, bol mu priznaný výsluhový dôchodok a rozhodol sa ďalej pracovať ako zamestnanec. Ak sa osoby pôvodne začlenené do samostatného systému sociálneho zabezpečenia po skončení ich služobného pomeru zamestnali v rámci iných pracovnoprávných vzťahov zakladajúcich ich účasť na sociálnom poistení, kde však platia iné pravidlá, môžu sa im tieto iné pravidlá zdať, vzhľadom na čas, kedy do týchto nových vzťahov vstúpili, prísne. Zákon o sociálnom poistení a zákon o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov však upravujú dva samostatné vedľa seba stojace sociálne systémy, ktoré poskytujú zabezpečenie v starobe, pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate žiteľa pre iný okruh osôb a za iných podmienok ustanovených týmito zákonmi upravujúcimi jednotlivé systémy. Nemožno argumentovať protiústavnosťou všeobecne aplikovateľného modelu dôb zamestnania pre vznik nároku na invalidný dôchodok tých osôb, ktoré sú štandardnými účastníkmi tohto systému, len preto, že pre skupinu osôb prichádzajúcich z iného systému, ale teraz už zúčastnených vo všeobecnom systéme sociálneho poistenia, sú parametre nastaveného modelu dôb zamestnania pre nich náročné na splnenie a z ich pohľadu prísne až nespravodlivé.

13. Kasačný súd dodáva, že podľa čl. 144 ods. 2 poslednej vety ústavy je právny názor ústavného súdu obsiahnutý v tomto rozhodnutí pre súdy záväzný. To sa týka nielen právneho názoru, ktorým bol vyslovený nesúlad, ale aj právneho názoru, ktorým návrhu súdu podľa čl. 144 ods. 1 ústavy nebolo vyhovené. Napokon už najvyšší súd tento právny názor pretavil do svojej rozhodovacej činnosti (porov. rozsudok sp. zn. 9 So 150/2016). Na jeho záväznosti nič nemení ani to, že žalobkyňa ho považuje za nelogický; ústavný súd totiž jasne vysvetlil, že práve postup, ktorého sa žalobkyňa domáha, by favorizoval určitú skupinu subjektov z iného systému sociálneho zabezpečenia, odpustiac alebo znížiac bez ďalšieho všeobecne ustanovenú potrebnú dobu účasti na sociálnom poistení pre vznik nároku na invalidný dôchodok. To by bolo vo vzťahu k ostatným účastníkom systému sociálneho poistenia nesystémové a nespravodlivé.

IV.

Záver

14. Správny súd tak nepostupoval správne, keď dospel k právnenému záveru, že preskúmané rozhodnutie trpí nedostatkami podľa § 191 ods. 1 písm. c) a d) SSP, a preto jeho rozsudok vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci [§ 440 ods. 1 písm. g) SSP]. Kasačná sťažnosť je tak v tomto sťažnostnom bode dôvodná, v dôsledku čoho kasačný súd podľa § 462 ods. 1 SSP napadnutý rozsudok zrušil. Zároveň vec vrátil na ďalšie konanie Správnenému súdu v Bratislave, na ktorý podľa § 3 ods. 3 písm. b) zákona č. 151/2022 Z. z. o zriadení správnych súdov prešiel výkon súdnictva z doterajšieho krajského súdu.

15. Trovy konania o tejto kasačnej sťažnosti sú súčasťou trov konania, o ktorých podľa § 467 ods. 3 SSP rozhodne správny súd v novom rozhodnutí vo veci samej.

16. Tento rozsudok bol prijatý pomerom hlasov 3 : 0 (jednomyseľne).

Poučenie :

Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.